

ARGUMENTATIELEER IN HET MOEDERTAALONDERWIJS

Het moedertaalonderwijs heeft zich tot nu toe altijd sterk toegespitst op literatuur, taalzuivering, woordenschat en grammatica. Vanuit de moderne didactiek heeft men de laatste tijd meer en meer het communicatieve aspect van taal beklemtoond. Dit is een tendens waar in ieder geval de meeste didactici achter kunnen staan. Griffioen en Damsma (1978, p. 203) hebben een pleidooi gevoerd om het moedertaalonderwijs in "complete communicatieve situaties" in te richten. De Leidse Werkgroep Moedertaal-didactiek (1980, p. 23) stelt dat moedertaalonderwijs primair communicatief onderwijs moet zijn en ook de Vlaamse didactiek (Daems e.a., 1982) sluit hierbij aan.

De klemtoon op het communicatieve aspect van taal betekent dan ook dat leerlingen de verschillende facetten van het talige communicatieproces moeten leren beheersen, ofwel via reflectie, ofwel via een combinatie van die twee. Een ander gevolg van het gelijkstellen van het moedertaalonderwijs met communicatief onderwijs is dat we ons een aantal vragen moeten stellen die in de communicatiewetenschap aan bod komen :

- "- hoe komt hetgeen wij zeggen en schrijven over bij de ander ?
- hoe kan en moet informatie verstrekt worden ?
- hoe wordt de informatie ontvangen en verwerkt ?
- wat zijn de grenzen en de mogelijkheden, de voorwaarden en de bepalende omstandigheden van de communicatie onder de mensen ?" (IJsseling, 1982, p. 8)

Voor het moedertaalonderwijs is een van de meest interessante aspecten uit de communicatiewetenschap de persuasieve communicatie. Communicatie wordt hier gezien als een manier van beïnvloeding. De zender beïnvloedt de ontvanger, die op zijn beurt de boodschap van de eerste kritisch interpreteert. Hierbij sluit de aandacht voor de argumentatieleer of de retorica, de kunst van het overreden en het overtuigen, nauw aan (cfr. Ch.Perelman 1976, 1977). De leerlingen, zo wordt nu gezegd, moeten binnen het communicatieproces ook de factoren van de beïnvloeding beheersen. Ze moeten leren de argumentatie te beoordelen en zelfs te argumenteren. Ze moeten leren hoe een discussie te voeren, hoe een discussie kritisch te beluisteren, hoe een tekst te lezen en te schrijven, hoe argumenten te gebruiken, te onderkennen en te beoordelen.

Heel belangrijk hiervoor is het werk van Van Emmeren, Grootendorst & Kruiger (1982, 1983) dat primair normatief is en tot doel heeft richtlijnen op te stellen voor rede-

lijke discussies. A. Braet daarentegen is descriptief. Hij onderzoekt de effectiviteit van verbale middelen en grijpt daarvoor terug naar de klassieke retorica. Beide theoretische uitgangspunten zijn ondertussen in de schoolpraktijk vertaald. Het best kan de argumentatieleer daar aansluiten bij het vak 'taalbeheersing'. Daarbij rijst natuurlijk de vraag wat argumentatieleer aan het moedertaalonderwijs te bieden heeft en wat het precieze doel is wanneer men leerlingen oefent in argumenteren en discussiëren. Sommigen willen de leerlingen vaardig maken om discussies in hun eigen voordeel te laten uitdraaien, omdat in onze maatschappij manipulatie legio is en elk individu moet leren manipuleren, wil het niet ten onder gaan. Anderen is het er vooral om te doen de leerlingen op een redelijke manier geschillen te leren oplossen door argumentatie. Mijns inziens kunnen beide standpunten in de klaspraktijk verenigd worden.

Tot nu toe is de argumentatieleer nog maar hier en daar in het middelbaar onderwijs doorgedrongen. Wat er concreet in de klas gebeurt, is zonder empirisch onderzoek moeilijk vast te stellen.

Het is mijn ervaring dat de studenten in de lerarenopleiding enthousiast met argumentatieleer kunnen werken (ik verwijs hierbij naar de lessen moedertaal didactiek aan de R.U. Gent o.l.v. Ronald Soetaert en Nicole Rowan), en wel met beide standpunten.

De ene keer legt de student (als leraar voor de klas) de klemtoon op het leren manipuleren en het leren doorzien van manipulatie door allerhande schrijf-, lees-, spreek en luisteropdrachten. (Hier kan Taaldaden van A. Braet stimulerend werken.) De andere keer kan men leerlingen oefenen om tot een redelijke discussie te komen, met regels die zij eventueel zelf opstellen. (Als voorbeeld of als basis kan hier Argumenteren van Van Eemeren e.a. dienen.) Zo leert men argumenteren op verschillende manieren, zoals per slot van rekening ook in de praktijk gebeurt.

Opvallend hierbij is vooral dat argumenteren sterk motiveerend werkt, zowel binnen de lerarenopleiding met studenten, als in de klaspraktijk met leerlingen. Dit is waarschijnlijk zo omdat argumenteren aanvoelt als iets bruikbaars, iets voor het dagelijkse leven, ook belangrijk en praktisch genoeg om theoretisch over te reflecteren.

Argumenteren in de klas is trouwens zeker geen wondermiddel of een uitvinding van vandaag. Waarschijnlijk gaan heel wat leraren in het kader van lectuur van zakelijke teksten wel eens nader in op de argumentatiestructuur en op de geldigheid van argumenten. Zij hoeven daarom niet noodzakelijk veel van argumentatietheorie af te weten. Belangrijk lijkt me echter dat zij deze vragen

welbewust stellen, vanuit de visie dat leerlingen moeten leren te argumenteren, te discussiëren en kritisch te lezen of te luisteren.

Ik pleit hier trouwens voor een uitbreiding van dit vakonderdeel, en vind hiervoor steun in een principe dat nu algemeen aanvaard wordt : het belang van het communicatieve bij het leren hanteren van taal.

Tot slot nog dit. In een artikel in Ons Erfdeel schijnt A. Braet te twijfelen of de vraag naar argumentatieleer in het Vlaamse moedertaalonderwijs niet moet worden voorafgegaan door onderwijs in taalzuivering. Mij dunkt echter dat precies het praktische onderwijs in argumenteren en discussiëren zich uitstekend leent tot het tegelijk oefenen van een Algemeen Nederlandse taalvaardigheid. Argumentatie en discussie zullen trouwens vaak een dankbaar kader vormen voor onderwerpen die over het algemeen moeilijk in de klas aan te brengen zijn.

Johan Bultynck, De Hemptinnelaan 34, 9910 Gent

BIBLIOGRAFIE

Braet, A., Taaldaden : een leergang schriftelijke taalbeheersing voor de bovenbouw havo/vwo. Groningen, Wolters-Noordhoff, 1979.

Braet, A., Taalbeheersing als nieuwe retorica. Een historisch, programmatisch en bibliografisch overzicht. Groningen, Wolters-Noordhoff, 1980.

Braet, A., Onderzoek op het gebied van het taalbeheersingsonderwijs. In : Leidse Werkgroep Moedertaaldidactiek, Moedertaalonderwijs in ontwikkeling. Muiderberg, Dick Coutinho, 1982 (p. 63-83).

Braet, A., Renaissance van de retorica. Het vak taalbeheersing als nieuw onderdeel van de neerlandistiek. Ons erfdeel. jg. 25, nr. 2 (maart-april 1982), p. 162-170.

Daems, F., R. Roger, J. Pepermans, Leren leven in taal. Een moeder-taaldidactiek. Antwerpen, De Sikkels, 1982.

Drop, W. en J.H.L. De Vries, Taalbeheersing : handboek voor taalhantering. Groningen, Wolters-Noordhoff, 1977.

Droste, F.G., Het woord als wapen. Over retorica en filosofie. Antwerpen/Amsterdam, De Nederlandse Boekhandel, 1985.

Eemeren, F.H. van, R. Grootendorst, T. Kruiger, Regels voor redelijke discussies ; een bijdrage tot de theoretische analyse van argumentatie ter oplossing van geschillen. Dordrecht, Foris Publications, 1982.

Eemeren, F.H. van, R. Grootendorst, T. Kruiger, Argumentatieleer 1 ; het analyseren van een betoog. Groningen, Wolters-Noordhoff, 1983.

Eemeren, F.H. van, R. Grootendorst, T. Kruiger, Argumenteren. Groningen, Wolters-Noordhoff, 1984.

Griffioen, J., H. Damsma, Zeggenschap. Grondslagen en een uitwerking van een didactiek van het Nederlands in het voorgezet onderwijs. Groningen, Wolters-Noordhoff, 1978².

IJsseling, S., Retoriek en filosofie. Leuven/Amersfoort, ACCO, 1982.

Leidse Werkgroep Moedertaaldidactiek, Moedertaaldidactiek. Een hand-leiding voor het voortgezet onderwijs. Muiderberg, Dick Coutinho, 1980.

Perelman, Ch., en Olbrechts-Tyteca, L., Traité de l'argumentation. La nouvelle rhétorique. Brussel, Editions de l'Université de Bruxelles, 1976.

Perelman, Ch., Retorica en argumentatie. Baarn, Ambo, 1977.